

O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA DO'ST MUNOSABATLARINI
IFODALOVCHI MAQOLLARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI.

Boysunov Bahrom

Termiz Davlat Universiteti

Xorijiy filologiya fakulteti

4-kurs takabasi.

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek va ingliz tillarida do'stlik munosabatlarida vafodorlik va birdamlik hamda ularning ma'daniy xususiyatlari tasvirlanadi.

Ushbu maqolaning natijalari va misollari do'stlik haqidagi ingliz va o'zbek maqollarining ba'zi bir farqlarini ajratib olishga va ularning lingvokultural xususiyatlarini o'rganishga yordam beradi.

Annotation. This article describes loyalty and solidarity in friendship and their cultural characteristics in Uzbek and English. The results and examples of this article help to distinguish some differences between English and Uzbek proverbs about friendship and to study their linguistic and cultural characteristics.

Аннотация. В данной статье описываются верность и солидарность в дружбе, а также их культурные особенности на узбекском и английском языках. Результаты и примеры данной статьи помогают выделить некоторые различия между английскими и узбекскими пословицами о дружбе и изучить их лингвокультурные особенности.

Kalit so'zlar; do'stlik, vafo, mehr ,samimiyat, ochiq ko'ngillik

Key words; friendship, loyalty, kindness, sincerity, open minded

Ключевые слова; дружба, верность, доброта, искренность, открытость.

Til o'z millatining o'ziga xos madaniyatini aks ettiradi, ayniqsa maqollarning ushbu millatning milliy xususiyatlari va madaniyatini aks ettirishdagi o'rni katta. Maqol (lotincha "proverbium" dan - maqol) xalqqa ma'lum, takrorlanib va aniq aytilgan to'liq so'z bilan aytilgan so'z; ular aqlni yoki odamlarning amaliy tajribasiga asoslangan holda haqiqatni ifoda etadilar. Maqol tilning oddiy birligi emasligi sababli, bu hikmatli so'zlar yoki odamlar yoki millatning an'anaviy fikrlari bilan metafora ma'nosini beradigan tayyor jumla. Maqol uzoq vaqt davomida xalq so'zlari sifatida aniq millat mahsulidir. Ular yillar va asrlar davomida inson hayotining odatiy vaziyatlari ramkalari yoki modellari sifatida qoldirilgan. Ingliz va o'zbek tillari uzoq tarixga ega deb ishoniladi. Ingliz tili lotin tilidan kelib chiqqan, shuning uchun juda ko'p ingliz paremiologiya zaxiralari lotin asoslariga ega; ularning ba'zilari tarixiy shakllarga o'xshashdir, ba'zilari esa eskilariga nisbatan o'zgarishga duch kelgan. Ko'p yillar davomida boshqa tillar ham

ingliz tiliga ta'sir ko'rsatgan. Natijada, ba'zi maqollar ko'pincha maqollarni ingliz tiliga tarjima qilish yo'lida ulardan olinadi.

O'zbek tili ham uzoq zamonlarga ega. To'g'ri, bu tilga yaqinda "o'zbek tili" nomi berilgan, ammo bu til taxminan X-XI asrlardan beri mavjud. Ko'plab maqollar, matallar va aforizmlar o'zbek madaniyatining ulkan boyligi hisoblanadi. Asosiy manbalar quyidagicha tasniflanishi mumkin: diniy manbalardan olingan ba'zi belgilar va olingan tarjimalar (asosan arab, tojik, fors va rus tillaridan).

Ushbu maqolada do'stlik haqidagi maqollar yordamida o'zbek va ingliz tilidagi lingvomadaniy hususiyatlarni taxlil qilaylik. "Do'stlik" tushunchasi "oila", "sog'liq", "boylik" va "mehnat" kabi ijtimoiy tushunchalar qatorida sodir bo'ladigan inson hayotida qimmatli mavhum tushunchadir. Maqollarni so'zma-so'z tarjima qilish, boshqa tillarda maqollarning ma'nosini ifodalash uchun yetarli emas, chunki uning mazmuni tarjima qilingan tilda mavjud. Bu maqolning asosiy ma'nosini noto'g'ri tushunishga olib kelishi mumkin. Shuning uchun ingliz va o'zbek tillarida maqollarning ekvivalentlarini topish usuli ushbu tillardagi do'stlik haqidagi maqollarning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish uchun ishlatiladi.

(1) *A true friend is one soul in two bodies.* – Haqiqiy do'st ikki tanada bir jondir. Ta'rifga ko'ra, do'st - bu odam biladigan va o'zaro mehr-muhabbatga ega bo'lgan odam. Aristotelning aytishicha, u ikki tanada ruhda. Bugun biz buni BFF deb ataymiz. Umid qilamanki, do'st inqiroz davrida qo'ng'iroq qilishim mumkin bo'lgan, men bilan murakkab muammoni baham ko'rishim mumkin bo'lgan va munozarali masala bo'yicha mening tarafimni baham ko'rganim uchun hukm qilinmagan odam bo'ladi. Agar o'zimni ahmoq qilib qo'ysam, do'stim, bu men emas, balki voqea ekanligini bilib yonimda turaman deb o'ylayman. Do'stlik zanjirlari hayot xandaqlarida shakllanadi. Qiyinchilikda va quvonchda, yaxshi va yomon kunlarda siz odamlar bilan doimiy aloqalarni o'rnatasiz. Bu erda siz haqiqiy do'stni topasiz.

(2) *A man is known by the company he keeps.* – Do'sting kimligini ayt, sening kimligingni aytaman. Ushbu maqollarda insonning fazilatlarini uning qanday do'stlari borligi bilan belgilanadi, deyilgan. Biz maqolning ma'nosini o'zi tutgan do'st tomonidan tanilgan, ibora qayerdan kelgani va uning jumalarda ishlatilishiga misollarni ko'rib chiqamiz. Erkak o'zi tutadigan do'st bilan tanilgan, bu odam u bilan vaqt o'tkazishni tanlagan odamlarga o'xshashligini anglatadi; u o'zini o'rab olishni tanlagan odamlar bilan bir xil xarakterga va axloqiy me'yorlarga ega bo'ladi. Biror kishi odatda o'zini qulay his qiladigan va unga o'xshash odamlar bilan muloqot qiladi. Erkakning har qanday do'stini bilishi iborasi Ezop tomonidan miloddan avvalgi 500-yillarda yozilgan "Eshak va uning xaridori" nomli ertakdan olingan. Hikoyada bir kishi

eshak o'z podasiga qanday sig'ishini ko'rish uchun sinov tariqasida eshakni fermasiga olib boradi. Eshak yaylovga kirgach, u odamga tegishli bo'lgan eng dangasa va ochko'z eshakni qidiradi.

(3) *There is no better looking-glass than an old friend. / The eye of a friend is a good mirror.* - Do'st achitib gapirar, dushman kuldirib (Do'st achchiq (haqiqat), dushman shirin (yolg'on) aytadi). Ushbu maqolda aytadiki, haqiqiy do'st haqiqatni senga ham yoqmaydi, hatto u senga yoqmaydi va ular senga xatolaringni yoki yomon xulqingni aytib berishlari kerak, dushmanlar esa yoqish yoki zaif tomoningni topish uchun sizni shirin so'zlar bilan aldashadi.

(4) *It is good to have some friends both in heaven and hell..* - Do'sting yoningda bo'lsa, ishing oson bitadi (Do'stingiz yoningizda bo'lsa, muammoingizni tezda hal qilasiz). Inglizcha maqol "jannat" va "do'zax" madaniyati tufayli kuchli ekspresivlik va ta'sirchanlikka ega, shu bilan birga ular diniy so'zlar va semantik qarama-qarshiliklar (antonimlar). Ushbu so'zlarning mavjudligi ushbu maqolning lingvokultural va pragmatik xususiyatlarini anglatadi. O'zbek tilidagi maqol ingliz tiliga nisbatan majoziy ma'noga nisbatan sodda tuzilishga va so'zma-so'z ma'noga ega.

O'zbek tilida do'stlik haqida ko'plab maqollar mavjud, ammo ularning bir xil ma'no beradigan tenglamalarini boshqa tillarda uchratish qiyin, buning asosiy sababi shundaki, do'stlik haqidagi ko'plab o'zbek maqollari o'zbek madaniyatini ifoda etadi va ular milliy madaniyatlarga ega;

Tojikdan do'sting bo'lsa, yoningda boltang bo'lsin (*If your friend is a tajik (a type of a soldier in the Uzbek culture), you should carry an axe*)

Mard kurashda bilinar, do'st tashvishda (*A brave man is tested in kurash (an Uzbek sport), a friend in trouble*).

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak har ikkala millatlardagi maqollar qisman bir biriga yaqin, ba'zilar bir xil ma'no anglatadi ammo ba'zi maqollarimiz esa tubdan farq qilinishi ham mumkin. O'zbek xalqida asosan maqollari odob, ahloq, inson qadri, mehr-muhabbati ishonch tuyg'ulari haqida bo'lsa inglizlarda esa: vaqt va inson qadri haqidagi tushunchalarga e'tibor berilgan. "Do'stlik" tushunchasi bilan bog'langan ingliz va o'zbek maqollari millatning mentaliteti, madaniyati va urf-odatlarini aks ettiradi va ushbu millat tilida muhim o'rin tutadi. Ikkala tilda do'stlar haqidagi maqollar xilma-xil bo'lib, ular orasida sinonimik yoki antonimik maqollarni topish mumkin. Ammo ularning sinonimik va antonimik munosabatlari mutlaq deb hisoblanmaydi, chunki ular kontekstga qarab tanlanadi, natijada ularning ma'nolari ham ozgina o'zgarishi mumkin. Shu sababli, maqolni tegishli joyda qo'llash nutqni ravon qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

grammarist.com

www.linkedin.com

Ziyouz.com